Arnošt Lustig

Colette, dívka z Antverp

Strhující román o lásce silnější než smrt

Mladá fronta

Colette, dívka z Antverp

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.mf.cz
www.e-reading.cz
www.palmknihy.cz

Arnošt Lustig

Colette, dívka z Antverp – e-kniha
Copyright © Mladá fronta, a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

MLADÁ FRONTA

Arnošt Lustig

COLETTE,
DÍVKA Z ANTVERP

Strhující příběh o lásce silnější než smrt

Mladá fronta

Copyright © Arnošt Lustig – dědicové, 2014

ISBN 978-80-204-1262-1 (tištěná kniha)
ISBN 978-80-204-5037-1 (ePDF)

I

„Máš v hlase naději," řekla.

„Chtěl bych," odpověděl. „Stalo se něco?"

„Ráda bych řekla, že nic mimořádného. Až na to jedno. Zavolal mě unterscharführer. Chtěl, abych se dovolila na chodbu."

„Proč?"

„Ani se neptej. Řekl, že za deset minut budu zpátky."

„Chtěl, co chce od všech?"

Příběh Colette z Antverp se vypráví těžko. Mezi tím, co se stalo ženám za druhé světové války, je výjimečný, dokonce i mezi výjimkami. Byla jako vejce, které je dokonalé. Měla v očích rozpětí křídel ptáků v letu. Dráhu odněkud někam. Co připomínají ptáci, kteří letí místo na jih na sever. Zmátlo ji otáčení Země. Po celých devět měsíců, co ji znalo pár lidí v Auschwitz-Birkenau, se podobala ptáku, jemuž selhala magnetická střelka. Něčemu, co ještě nemá jméno.

„Chceš mluvit o lásce?" zeptala se V. F. „Tady?"

Její hlava, ruce a nohy a tvář a uši a nos a brada měly souměrnost, jaká se přisuzuje obrazům. Nemluvě o pevných prsech a stehnech, pasu a klínu, zakrytých hadry, a o hrubých, vlněných černých punčochách. Nicole z Calais, Colettina přítelkyně, než ji zabili, věděla o Colettiných myšlenkách, o některých z dosud nenarozených synů nebo nenarozených dcer. O čem sní dívka, když je jí devatenáct, třebaže se ohrazuje, že se už vzdala mateřství. To bezejmenné, co prosakuje z Colettiny krve jako žár ze středu Země. Strach, za nějž se styděla. Otázky: co budu dělat, jak mohu přežít? Co se povedlo Němcům – vnuknout

vězňům, aby si připadali ošklivi, zbyteční a nechtění, na obtíž všem, i sobě, nakonec vděční za to, že zahynou.

„Nechoď si pro odpověď ke mně," řekl. „Neznám ji."

Pak řekla: „Myslím jen na tebe."

Měl v očích pochyby. Věděl, v čem to je, nebo ani nemůže být pravda.

„Tady jsem," řekl. „Jak je ti?"

„Je mi zima."

Položila to jako most mezi obvinění a vysvětlení. Měl přivřené zelenošedé oči s hlubokými kruhy, opálenými řasami a obočím, svalnaté tělo. Hodinu před tím, než přišla, odvezly z jeho baráku nákladní opely dvě stě mužů do komína. Odškrtal je inkoustovou tužkou v Knize. Odpověděla mu očima. (Vyšší a nižší poschodí pravdy, vyšší a nižší poschodí lži.)

Do tváří se jí vracela barva. Třela si ruce. Omrzliny byly bělejší než zbytek její pokožky.

V dílně komanda Kanada párala svršky po zabitých. Nepřipadala si tak odvážná, jak ji viděl on, protože přišla. Zvykla si na svou práci. Hledala zašité peníze, cenné papíry nebo klenoty a zlato.

Za přístěnkem slyšeli hluk tisíce mužů odvedle.

„Dokážu tu zapomenout na unterscharführehra." (Vyšší poschodí lži.)

Domyslel si, že nejedla. (Nižší poschodí pravdy.)

Vyjadřovala se krátce. Byli jako boxeři v nerovném utkání. Nezáleželo na tom, kolikrát je soupeř poslal k zemi, ale jestli se – dřív než je odpočítají – dokázali zvednout. Mátla ho odevzdaností a omluvou v očích a odvahou nebo šílenstvím, které v sobě musela sebrat, aby riskovala cestu lágrem, pěti Postenkette, a dostala se k němu.

Odhadoval, co zamlouvala.

V baráku, na trojposchoďových dvojitých kavalcích, na nichž se v prostoru pro dva, nejvýše čtyři, tísnilo dvanáct až čtrnáct mužů, se ozvala blízko jeho přístěnku pro někdejšího podkoního hádka.

Pootevřel dveře a křikl: „Ticho!“

Podíval se na klacek opřený v koutě za jeho postelí.

„Mluvíme mezi sebou jako gangsteři,“ řekl. „Jinak to nejde.“

„Jako mluví s námi.“

Pak řekla: „Nevěděla jsem, žes měl rabínského dědečka. Jak by asi žil pod pohanským nebem?“

Byla hubená, s omrzlou alabastrovou pletí, plně tvarovanými rty, o nichž unterscharführer Weissacker řekl, že jsou smyslné. Mohl si ji představit neostříhanou dohola, s dlouhými černými vlasy.

Obsáhlo to, o čem nemluvila. Strach ráno otevřít oči, co uvidí, až půjde lágrem, a potom v dílně, jestli se dočká večera. Z vedlejších kavalců slyšela modlitby děvčat, která včera čekala na zázrak a zítra šla do komína. Modlitby nepomáhaly, kromě toho, že rušily ze spánku ty druhé. Zdály se jí sny o otci, s rukama a nohama jako špejle. Upadl na prahu do podzemních sprch. Lidi, které sem zřízenci tlačili, ho ušlapali.

V lednu přijel její transport z Antverp. V karanténě umrzlo dva tisíce dětí. Zřízenci je nakládali na korby nákladních opelů. Rottenführer Kolwitz, kamarád unterscharführera Weissackera, si ulevil: *„Verfluchtes Wetter.“* Psí počasí. Mezitím vyletěly ženy z transportu komínem. Rottenführer vystřeloval ještě přede dvěma roky na Antverpy a Londýn rakety V-1 a V-2.

V dílně se unterscharführer Weissacker posmíval, že obřezaní nejsou s to na svou ochranu pozvednout malíček. Povstání Sonderkommanda v krematoriu číslo 4 skončilo za pár hodin.

Stačilo několik kulometů. Židé se mohou dát vycpat se svým jediným Bohem. Nezasloužilo si to víc než úšklebek na jeho sevřených rtech s opary z mrazu.

Střídaly se jí sny. Děti i starci, kteří klopýtali na rampě přes koleje do krematoria, těhotné ženy, nemocní, nazí nebo v kožiších, zakřiknutí a ohromení, muži v nejlepším věku. Statisíce lidí – vědět, co je čeká – by musely přemoci hrstku esesáků, příslušníků Totenkopf, kteří se chvástali krutostí, i vůči sobě. Jeden, dva esesáci proti tisícům. Zažírala se do ní myšlenka, že bránit se je víc než se modlit nebo množit, jíst, chvět se o život.

Ve snu na dnešek potkala unterscharführera v Antverpách. Odmítla se s ním zastavit. Je to snad tolik ztratit panenskou blánu a tři kapky krve? Stěžoval si, že ho nepovýšili. Probudila se zpocená, chtělo se jí na záchod.

Je láska i to, čeho se dovedeme pro druhé vzdát? Nebo jen to?

Věděla, co udělal v říjnu důstojník SS dvojici milenců. Zastavili se u drátů. Posílali si náznaky na rtech a v duhovkách očí, jako si vyznávají lásku ovce. (Mžikem pohledu, který zachytil oberführer SS, Hermann Hermlich, inspektor z Berlína.) Nacpali je do bunkru čely k sobě, jako se nazouvají těsné boty. Mohli kálet pod sebe. Přemýšlet o sladkosti hříchu. Nemohli pohnout rukama, nohama ani hlavou, sotva dýchali. Zavolali rabína z Cikánského tábora, aby požehnal sňatku. Oberführer Hermann Hermlich z Berlína se usmíval.

Odpoledne jí vysvětlovala dvacetiletá Wanda Hedvika Kazimíra Broderová, číslo 131 812-B, kápo v dílně, kde párala svršky po mrtvých, aby se neztratily zašité peníze, šperky a cennosti: „Život je košile. Jinou nemáš. Musíš si umět poradit. Nebo zmrzneš.“

Připadala si jako v zoologické zahradě, všem na očích. Ryba mezi rybami. Rovnost, o jakou nikdo nestál. Proměnili je v moře, poseté ostrovy, mezi nimiž nebylo spojení, kromě vod, ve kterých tonuli.

Colette Cohenová oslovovala v duchu Vili Felda začátečními písmeny, V. F., aby zrušila, čím byli pro Němce – jen čísly vytetovanými na levém předloktí. Rozmlouvali francouzsky. „Co je u tebe nového?“ „Nic moc.“ „Všechno při starém?“ „Celkem.“ „Jsi zdravá?“ „Jak vidíš.“ „Silná?“ „Doufám.“ Slova měla deset dalších významů.

„Snad mi pomáhá, jak vypadám,“ připustila. „Jak dlouho to může vydržet? Příště ti přinesu prádlo. Holicí mýdlo. Mast na vyrážku. Prášek na boláky na nohou. Kdybys chtěl, borovou vodu.“

Unterscharführer dohlížel, jak se večer koupaly. „Za veš tě pošle do komína. Minulou kápo za vši ve vlasech na místě zastřelil. Prohlížím prádlo proti světlu.“

„Musíš být opatrná,“ řekl.

Mluvila o tom, kam si lidé schovávají cennosti, peníze, včetně kelímků s převařeným máslem, sádlem a karamelem. Zlato v mýdle, v necesérech, mezi jehlami a knoflíky.

„Schovávají peníze v modlitební knížce, ve špulce s černými nitěmi, mezi svatebními papíry, rezervními knoflíky. V cigaretách, v doutníku.“

Chtěla vědět, jak se stal pomocníkem kápa. Prohlížel si ji pokradmo jako sturmführera Fritze Sowu, kterého sem převeleli z ghetta v Lodži-Litzmanstadtu.

Napadalo ji, jaké by to bylo, kdyby ho potkala v Antverpách. (Před válkou, nebo po válce.) Viděla se ve třpytce jeho šedých očí. Neřekla, jaké účty má s unterscharführerem.

Komínem – kousek od jejich dílny – vyletělo dvě stě rumunských a maďarských rabínů. Vezli je kolem náklaďákem. Viděly

je oknem. Unterscharführer Weissacker se chlubil, jak u plynování asistoval s unterscharführerem Johannesem Loesbergem. Dvě stovky rabínů je víc než čtyři tisíce ruských politických komisařů. Podle unterscharführera Loesberga byl mozek rabína nebezpečnější než mozek komisaře. „Mají to za sebou," utrousil. „Máme pořád dost práce."

Dala mu za pravdu i v tom, v čem se jí to příčilo. Měla pocit, jako by si přehazovala mozek lopatou, nebo nakládala štěrk, který rozhazovaly do bláta před ubytovnou unterscharführera, aby si neumazal holínky.

„S tebou jsem ráda, že ještě žiju."

Obalil to její prsní hlas. Přeskakovala do nepoznaného kraje. (Nezněl v tom praskající hlas unterscharführera Edmunda Franze-Horsta Weissackera, komandanta dílny.)

Slyšela za dřevěným přístěnkem z prohnilých prken tisícovku mužů, kteří si chodili ulevit na kbelík. Zaslechla nadávky, omluvy, kašel.

„Nepřišla jsem s prázdnýma rukama."

„Zbytečně riskuješ." (Domyslel si, co přinesla.)

„Chtěla bych umět zabíjet."

V Colettině hlase slyšel poloztracenou píseň. Poprvé se sešli v Odvšivovací stanici. Vyměňovali si slova, jako se o sebe otírají zvířata. (Poschodí pravdy, poschodí lži, schodiště, které k nim vedlo.) Přicházela k němu pro něco, bez čeho, když si to jednou objevila, nechtěla existovat. Měla ho na místě matky, otce, obou zavražděných sester, Yvette a Garrance. V přístěnku bylo šero. Dřevo baráků bylo staré; postavili je pro rakousko-uherskou armádu před první světovou válkou.

Nabídl jí esšálek polévky z tuřínu a prohnilých brambor. Díval se, jak si pomalu nabírala lžící, než dojedla do dna.

Myslela na svá poschodí pravdy a lži. Na jeho poschodí pravdy a lži. Oba věděli, že se lží se dá žít a zemřít. Občas se zachvěla. V noci – sama – si připadala jako pes.

„Myslím na Nicole z Calais. Píchla si morfium a šla, místo někoho, koho v pondělí večer potřebovali z baráku do počtu."

„Nemluv o tom," řekl. Připomínala mu tažné ptáky, jimž pod křídly hoří oheň.

Vyšla z ubytovny v ženském baráku u dílen komanda Kanada. Měla písemné povolení (Durchlasschein) projít několika Postenkette, brankami v plotech, hlídanými strážemi SS se smrtihlavem na čepici, takzvanými Totenkopf, do Odvšivovací stanice a vrátit se do úsvitu. Mohla se vymluvit, že čeká na vyprání dek. Často nebyla v kotlích horká voda a nezbývalo než čekat. Občas nesla zpátky deky nevyprané, jen dezinfikované cyklonem B.

Byla připravena na zkoumání propustky s razítky SS, gestapa. Některé strážné znala, jiní poznávali ji. V šeru se leskly dráty, jimiž procházelo deset tisíc voltů, aby někoho nenapadlo prolézat z ženského tábora do mužského, nebo naopak, anebo se pokusit o útěk. (Přesto to pár lidí zkusilo.) U Postenkette byly reflektory, ozařující pruhy země.

Vteřiny se protahovaly, esesáci u bran neměli kam spěchat. V duchu odhadovala, jak dlouho ji strážný nechá čekat. Věděla, že tváří v tvář vojákům SS visí její život na vlásku. Nesmí to na sobě dát znát.

V Odvšivovací stanici (to první setkání, kdy řekla, že se pokusí k němu dostat) se jí V. F. zeptal: „Stojí to za to riskovat?" Odpověděla mu: „Největší riziko je neriskovat."

„Přiložím na oheň," řekl.

Colette patřila k pracovnímu komandu Kanada. Byl to největší pracovní oddíl v Auschwitz-Birkenau. Stovky dozorců

a vachmanek SS. Třídila a párala šaty po zavražděných (kabáty ke kabátům, spodky ke spodkům, špendlíky ke špendlíkům a čepice k čepicím). Svršky, věci a cennosti, které si lidé přiváželi v domnění, že je přesidlují, anebo – jak říkali opakovaně Němci – osidlují východní území. Předtím byli neužitečně roztroušeni po Evropě, Luftmenschen. Urostlí muži komanda Kanada obsluhovali rampu, vlaky a příjezdy lidí a odjezdy věcí. Desetitisíce lidí, kteří přijeli a vzápětí zmizeli. Branou s nápisem Arbeit macht Frei, práce osvobozuje, vjížděly vlaky říšské dráhy, tažené a tlačené dvěma lokomotivami, s francouzskými, belgickými a dánskými nebo českými vagony s deportovanými z obsazených zemí. Zabavené šatstvo a prádlo (s výjimkou výbaviček nemluvňat) se odesílalo v zapečetěných vagonech nazpět do říše na Zimní pomoc rodinám, které měly na frontě otce, syny a bratry nebo ztratily byty při náletech. (Ze začátku se svršky a prádlo napouštěly voňavkou, aby vytlačila pach po krvi, zvratcích a cyklonu B. Později, na zákrok říšského vedoucího Heinricha Himmlera, se lidi svlékali už v podzemní předsíni, než vstoupili do sprch.)

Když jim bylo horko, ptal se unterscharführer Weissacker, jestli by chtěly zmrzlinu. Kopeček, tři kopečky? Jahodovou, vanilkovou, citronovou? Jestliže křehly, doporučoval jim, aby si v duchu přeříkávaly desatero nebo sedmero smrtelných hříchů. Rychle, jako když běží poklusem. Tak to do něj vtloukal otec a katecheta. Měl – jak opakoval – vynikající paměť. V souladu s učením nacistické strany se držel stěžejní ideje, že všichni jsou zloději; udělají svému bližnímu, co by nechtěli, aby druzí dělali jim; je třeba je usvědčit, i kdyby se ničeho nedopustili. Nejdůležitější je akceschopnost. Člověka, organizace, armády, každé jednotlivé buňky země a Herrenwaffe. V čem si to protiřečilo, pomíjel. Obviňoval je z nemoci, kterou neznaly. Choroba, kdy

se chce nemocnému spát a odpočívat, ačkoli nedělal nic, co by ho mohlo vyčerpat. Tu léčil komínem. Cynismus a víra v jeho mozku spolužily. Dokázal tvrdit i s čím nesouhlasil. A souhlasil s ledasčím, co vyvracel.

Přirovnával dílnu a páraní svršků a prádla ke kasinu. Obratem se dá vyhrát majlant. Poznal, kdy kápo Broderové nějaký svršek smrdí. Ať si podrží nos. Co má říkat on, unterscharführer? Není to sanatorium.

Unterscharführer jim kladl na srdce: „Jste kasařky. Nevíte, co je uvnitř. Potřebujete otevřít kasu.“ Zkoušet, neustávat, dokud nepodrží vrabce v hrsti. Běda, když některá něco přehlédla a unterscharführer vzal rozpáraný svršek a našel. Patřil k Totenkopf, Umrlčím lebkám, černému sboru. Uvítal, že ke vstupu do SS nebylo předepsané vzdělání; zato připouštěli jen uchazeče pod dvacet šest roků.

Na zlomek vteřiny utkvěla pohledem na bílé orlici na čapce esesmana s její propustkou. Vyznala se v hodnostech a uniformách SS podle výložek, odznaků a run, přezek a prýmků na polních uniformách, s umrlčími lebkami a zkříženými hnáty (jako z nálepek na lahvičkách léků, pozor jed). Vítr vál směrem k ní. Dusil ji popílek.

Pamatovala si den, kdy ztratila strach, že zemře. Zplynovali děvčata (čtrnáct), která si odsloužila šest neděl, kromě kápo Broderové a jí. Ten den šla poprvé s unterscharführerem. Jednoho dne musela přijít na řadu, jako že jedna a jedna jsou dvě.

Dívala se na pušky na Postenkette srovnané do jehlanu, na kožené pouzdro s pistolí dozorčího důstojníka. Podíval se na hodinky. Na strážnici se oslovovali slovem kamaráde, bez ohledu na hodnost. Hodinky šly špatně. Ozval se smích.

Bylo osm večer. Důstojník si srovnal čas a natáhl hodinky, až kam šlo péro.

Nepamatovala si už den, kdy strach vystřídalo opovržení. Němců se buď bála, nebo jimi pohrdala. Každý jejich rozmar znamenal život, nebo smrt.

Esesák na Postenkette si dával s její propustkou načas. Sklopila pohled. Na nic se neptal. Měla pocit, že si ji pokradmu prohlíží.

Odkašlal si. Zkoumal čísla na propustce. Všechno v lágru mělo pojmenování, adresu. Fungovaly tu telefony i pošta, soustava poslíčků. *(Läufer am Tor.)* Lágr organizací připomínal, co pokládali SS za normální, návaznost na okolní svět. Věděl, kolik od rána zabili lidí? Kolik jich zabijou, než mu skončí služba? Zajímají ho počty mrtvých? Ví, že bude žít teď i ráno – než ho pošlou na frontu.

Už čtvrtý den bylo větrno; chvílemi pršelo. Měla pocit, že má v nose, na patře úst i v očích popel. Vrátila se v duchu na zlomek vteřiny k odpoledni. Unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker, komandant dílny, ji obvinil, že mluví, a neví o tom. Zavřela na vteřinu oči a viděla proti sobě zvíře se srstí krysy, s tělem štěnice se čtyřmi tlapami, malou hlavičkou, s jazykem pohybujícím se od kraje zarostlé tlamy, s červenýma očima. Musela otevřít oči. Odpovídala mu na otázku, jestli vidí na zemi vlečku, od které odpárala pás se stuhami. Je snad duchem nepřítomná? Blázny by v dílně, kde se zachází se zlatem, stříbrem a penězi a drahým kamením, nestrpěl. Nesměla si dovolit ztratit nad sebou kontrolu. Když zaplynovali matku, otce a sestry, opustila ji na týden schopnost mluvit.

„Dám vám hádanku," vyhlásil unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker. „Kdo uhodne, dostane dvě porce polévky. Co to je? Ráno je to celé, v poledne dvě půlky, večer nic?"

Unterscharführer s úsměvem oznámil: „Ráno vás vyklopí z vagonu. Desetina jde do baráku, devět desetin do komína.

A co je z vás večer? Dvě poloviny. Dopoledne pošlu do komína první půlku, odpoledne druhou.“ K smíchu to bylo, kromě unterscharführera, jen kápo Broderové.

Colette Cohenová, teď číslo C 324459-69, se dostala do Auschwitz-Birkenau, roviny v trojúhelníku Katovice, Krakov, Bielsko, jako ostatní, protože se narodila z židovské maminky a židovskému tatínkovi. Vybrali ji na rampě, kam přijel v lednu vlak z Antverp, mezi živé ve chvíli, kdy si přála být mrtvá. Nechtěla přežít matku, otce a dvě sestry, Yvette a Garrance. Jeden až dva z každých deseti šli na práci, osm až devět do komína. (Transport měl padesát vagonů po stovce lidí, pět tisíc mužů, žen a dětí. Ti pod patnáct a nad čtyřicet šli do plynu bez výběru.)

Němcům pomáhalo ohromení vězňů. Ženy jako ona pracovaly na stavbách, míchaly cement, kopaly kanály a cesty, kladly kolejnice, lámaly kámen, opravovaly vagony nebo pracovaly s pneumatickou vrtačkou a tlačily káry s kameny, pískem a štěrkem. V lágru jí smrt zevšedněla jako déšť, jako si havíři v podzemních štolách zvyknou na nedostatek slunce a zvířata za polárním kruhem na led a vichr a sníh. Auschwitz-Birkenau byla továrna na smrt. Lágr pro sto tisíc lidí ve válce, zamýšlená trestnice pro třicet tisíc po ní.

Byl strážný z Postenkette tehdy na rampě? Nepoznávala ho. Byl snad nový, a proto tak důkladný?

Odpoledne unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker eskortoval ženu z řeckého baráku, u které našli veš. Ačkoli věděla, kam jde, držela v dlani krajíček chleba, který nikomu nedala. Snědla ho, když ji unterscharführer předal v podzemní svlékárně příslušnému rottenführerovi.

Colette Cohenovou vybral unterscharführer Weissacker mezi ženy, které páraly šaty po zabitých. V hospodářském oddělení

lágrového gestapa jí založili, jako všem, kdo pracovali se vzácnými statky, kartičku, stejně jako padělatelům peněz. Číslo C 324459-69. Colette Cohen. Stejné číslo jí vytetoval starý polský vězeň, sociální demokrat z gdaňských loděnic, na levé předloktí. To už se jí na jméno nikdo neptal.

Strážný ji vyzval, aby si vyhrnula rukáv. Ověřoval si číslo na propustce a tetování na kůži.

„Gut,“ řekl. *„Stimmt.* C 324459-69. Souhlasí.“

Měla se strážnými osmiměsíční zkušenost. Nechtěla udělat chybu, aby posuzovala strážného podle sebe. I ti s mírnější tváří byli cvičeni ke krutosti. Patřili k lidem ochotným zakročit i proti vlastním bratrům. Židé pro ně byli tlející hniloba. Lstivost, podlost a krutost k nepřátelům pokládali za ctnost.

Srolovala si rukáv zase dolů.

Vedoucí pracovních oddílů v komandu Kanada byly německé, polské a francouzské prostitutky, učitelky nebo úřednice, jazykově zdatnější. Mimořádní jedinci s rasovým poznávacím znamením, jak říkal unterscharführer Weissacker. Ještě rasa, bez pochyb, už ne lidi. Citoval s oblibou rasové postřehy vůdce vůdců, Adolfa Hitlera. Četl si v *Mein Kampfu* jako jeho maminka v Novém zákoně.

Nicole z Calais, Colettina přítelkyně ve střižně, se dozvěděla o jejím vztahu k V. F.: „Tady? Aby ses utvrdila, že existuješ?“ Pro Nicole měl člověk v lágru hodnotu leklé ryby. Milostný vztah přišel Nicole z Calais směšný. Šlo o to přežít. Brát i absurdní za běžné.

Nicole si připadala jako saze. Bodla si do stehna injekci morfia a šla, aby se nadýchala cyklonu B. Vytýkala Colette, že rozdává vězňům na cestě lágrem do Odvšivovací stanice, co našla v kapsách šatů. Chleba, cukr, starou cibuli. Sama si nechala pod matrací lahvičku francouzského parfému. Voňavku odkázala Colette.

Nicole kladla nejvyšší autoritě své matky a otce, rabínovi z přístavu v Calais, otázku: „Proč tu jsem? Co jsem udělala?“

„Na čí straně jsi?“ ptala se Boha.

Je Bůh slabší než peklo? Nosí ďábel německou uniformu jako unterscharführer Weissacker, četař s pravomocí generála? Obě uvažovaly o ženách bez mužů, o mužích bez žen.

Colette nechala ruce svěšené podél těla. Byla vděčná za stín, který jí zakrýval tvář jako rouška. Znala trest, z něhož bičování dvojice byl začátek. Za návštěvu manželky, dcery nebo známé věšeli muže ke sloupu s rukama svázanýma za zády, s nohama nad zemí, aby ho táhla vlastní tíha. Nechali milence hladovět a mrznout v bunkru, kde mohli oba jen stát. Někdy obvinili ze zvrhlosti bratra a sestru, kterým se povedlo k sobě dostat.

Konečně jí strážný podal propustku. Měl kožené rukavice.

„Spěcháš? Běž,“ řekl strážný štítivě.

Šla k další Postenkette. Před krematoriem hrála lágrová kapela valčík *Ty a ty* z operety *Netopýr*. S Garrance a Yvette to hrály čtyřručně na klavír. (Docházel k nim soukromý učitel hudby, pan Francois Courten. Cítila v sobě hlas, který se rozplynul.) Viděla na komín. Plynovaly se maďarské transporty. Pětitisícový vlak sedmkrát týdně. Do zimy budou vymazány židovské obce – šest set tisíc lidí – v Maďarsku z mapy. Šlapala do bláta a dávala pozor, aby jí nesklouzl z paty dřevák.

Míjela karanténu ve vedlejším lágru, vězně bez šatů a prádla, které poslali do Odvšivovací stanice, kam údajně šla. V Odvšivovací stanici řekl včera štábní důstojník, který měl směnu u splynovačů: „Jsme jenom lidi. Nemůžeme stihnout všechno. Co byste od nás ještě chtěli?“ Stíral si pot z čela, unavený z desetihodinové směny. Zaplynovali o pět set lidí víc. Museli je pálit v jámách na dřevěných polenech, petroleji a vlastním tuku. Úkol musí být splněn.

Snažila se nejít rychle ani pomalu. Někde mohly být oči, které ji sledovaly.

Nebe nad hlavou jí vracelo ozvěnu myšlenek. Staří Řekové věřili, že jsou tři věci, jež potřebujeme k životu, a běda, když chybí: rozum, síla a štěstí. Otec Nicole z Calais dával přednost talmudu, podle kterého se charakter člověka měří talířem, kapsou a tím, proč se hněvá. Skončila to Nicole sama se sebou, protože ji navštívil esesman a ona mu vyšla vstříc?

Stýskalo se jí po slovech V. F.

Hvězdy jí připomínaly ohňostroj, který vídala s maminkou, otcem a sestrami na přímořských slavnostech v Antverpách. Lodě a námořníky, důstojníky a kapitány. V dětství jí přišlo líto, že i nejzářivější prskavky skončily ve tmě nebo na hladině moře. Za zády měla strážného v polní šedi, s orlicí a umrlčí lebkou s hnáty.

Viděla ohně nad komíny. Pět krematorií v provozu. Nad jámami vyskakovaly plameny. Připomínaly nesmazatelné písmo, kterým její předkové sepsali bibli. Prošla až k bráně dalšího lágru. Strážný ji znal. Vzal propustku. Naučila se číst strážným z očí, jako zvíře vnímá jiné zvíře.

„Ach, *Weissköpfchen*, bílá hlavička.“ Měla na hlavě bílý šátek.

Zněla v tom lest? Účast? Ještě jí nevrátil propustku.

„Jdeš na *Spiel und Sportplatz?“*

Z propustky věděl, že pracuje v dranžírovací dílně. Čekal snad, že mu dá zlaté hodinky, démant anebo perlu nebo svazek amerických, švýcarských nebo anglických peněz? Chvíli ji pozoroval. Cítila se svlečená.

„Ne,“ odpověděla. *„Nein.“*

Vracela strážnému pohled pokorněji, než se díval esesák na ni. Nacházela v jeho očích chtění, jež se už naučila znát. Pohled člověka, jenž smí vše.

„Sportuješ tu?“

Věděla, že musí sklopit oči. Nikdo nebyl pro esesmana bez úhony.

„Flug durch den Schornstein. Let komínem. To bys jednou stihla. Kolik je ti?“

„Devatenáct.“

Díval se jí na tvář, do klína a na nohy. Pozoroval ji jako kdysi v Antverpách vrhač nožů v cirkuse mladou ženu, kterou prudkými vrhy obsekával stříbrnými dýkami s perleťovou rukojetí a dlouhým ostřím.

Esesákovy oči se podívaly na papír, razítka a podpisy a znovu na ni.

„Jdi,“ řekl.

Odlepila se z místa. Další Postenkette měla za sebou.

V lágru, do něhož vešla, stáli vězňové na apelu. Dělala rychlejší kroky. Muži, kteří tu čekali, nosili přes den devatenáct hodin kameny z lágru do Auto-Union a nazpět. Lépe se nosily placaté kameny. Nejhůř se přenášely kulaté.

Myslela na Nicole z Calais. Mělo smysl ptát se jako Nicole Boha, je-li dobrý, nebo zlý? Nemělo smysl ptát se ani ďábla. Nicole drtila vzpomínka na rodiče. Lámala si hlavu, zda mohou duše zabitých najít klid.

Kápo Broderová jí poradila, než se šla poprvé po směně koupat, aby sledovala, jsou-li kropičky nízko nebo výš. Nízko znamená plyn. Vysoko je voda. U nízkých stropů se nesmí nechat zmást vlhkostí. Zřízenci postříkají komoru před splynováním z hadice.

Hlavou jí bleskly podoby vachmanek SS na Harmanzách, které držely u rybníků děvčatům ze Salonik hlavu pod vodou, aby druhé viděly, že lenost se neodpouští. Původně házely těla, která nestačily spálit, do vody. Mrtvoly se nafoukly a vyplouvaly

na povrch. Hladina byla hrbolatá. Za noční směny ve větru se zdálo, že voda mluví.

S bílým šátkem na hlavě svítila Colette Cohenová do tmy.

Od V. F. se dozvěděla, jaká rozhodnutí přišla začátkem října z kanceláře komandanta lágru Hösse. (Připustil, že kdyby dostal rozkaz, aby zaplynoval svou ženu a pět dětí včetně německého ovčáka, s nimiž obýval vilku, udělá to bez váhání.)

Kápo nad ní držela ruku, aniž Colette odhadla důvod. Byla to polská židovka s pevnými stehny a velkými ňadry. Dávala Colette morfium, jako předtím Nicole, a sama si udržovala svou dávku. Kápo se Colette svěřovala. (Ne se vším.) Zahrnovalo to tajemství mužů nebo proč se kápo Broderová neprovdala.

U další brány se jí esesák zeptal: „Kdys přijela?“ Musel to vidět na propustce.

„Před osmi měsíci transportem z Antverp,“ odpověděla Colette.

Přijeli v dobytčích vagonech, bez vody a sanitárních zařízení, podestláni slámou prosycenou močí, výkaly a nehašeným vápnem. Cesta trvala šest dní.

„Na starousedlici vypadáš mladá,“ řekl esesman. Ocenil její tvář, postavu. (Na to si už zvykla.) Zkoumal její papíry.

„Jdu do Odvšivovací stanice.“

„Znáš to tu?“

Odpověděla neurčitým pohledem.

„Neznáš nic,“ řekl esesman. „Ani já, ani ty.“

Cítila na sobě jeho zkoumavé oči.

„Nikdo nebude vědět, co je Auschwitz-Birkenau,“ dodal esesák. „Zkus to říct za padesát let sedmnáctiletým. Budou si myslet, že si z nich děláš blázny.“

Vybavila si, jak totéž říkal unterscharführer Weissacker.

Přijela v lednu s rodinou. Muž z komanda Kanada s klackem v ruce vyháněl lidi z vlaku. Připravila se skočit z vagonu. Najednou mu ruka s holí znehybněla. Neviděl ještě urostlou, tmavookou židovku z Belgie, s dlouhými černými vlasy a pletí v barvě světlých oliv? Belgický transport předcházely pověsti, kolik z nich zachránily kostely a řády katolického duchovenstva. Na hrudi se jí utrhaly v tlačenici při nakládání perleťové knoflíčky. Prohlédla jimi sytá prsa v krajkovém prádle, bělejší než její hrdlo. Měla dlouhé nohy, nevinnou tvář a vyplašené ořechové oči. Zachvěla se, že ji uhodí. Doskočila na rampu. Neodvážila se sáhnout pro svůj kufr. Na rampě panoval zmatek, řev, esesáci chodili podél vlaku s pistolemi v ruce, zřízenci tloukli lidi. Uhodí zřízenec s klackem matku, otce a sestry Yvette a Garrance, kteří vystupovali za ní? Pohodila hlavou, dlouhé vlasy se jí rozlétly. Zřízenec opřel konec hole o beton rampy. Žasnul.

„Co chce taková krása v pekle?“

Do té chvíle řval a pomáhal ostatním dvěma zřízencům, kteří už u dalšího vagonu rozevírali posuvná vrata. Prve mu vyhrožoval podnapilý esesman, že bratříčkování mu přijde draho. Naklonil se k ní a šeptal jí do ucha, aby německým doktorům na konci rampy (ještě je neviděla) odpověděla, až se jí budou ptát na zaměstnání, že je švadlena. Je jí přes osmnáct.

Díval se do Colettiných očí, na plná ústa, na tvář.

„Nesmíš chtít, aby tě připojili k rodičům. Nebo rodiče k tobě.“

Nerozuměla, ale slyšela.

„Jsi zdravá. Nikdy jsi nebyla nemocná. Chceš pracovat.“

Chápala vzdáleně. Díval se na její zlaté hodinky, s perličkou nad dvanáctkou a pod šestkou, na hedvábnou blůzu, pomačkanou flanelovou cestovní sukni a krásné nohy, na hrdlo, které

se chvělo stejně jako mladá hruď, ale neřekl už slovo a ona si každé vryla do paměti. „Dej si hodinky do bot," řekl. „Boty vám nechají."

Kolem šel esesák s tenkým, z tmavohnědé kůže spleteným koňským bičíkem. Colette viděla, jak ji sjel pohledem. Uhodil zřízence do hlavy.

(O deset minut později zajela zřízence s klackem lokomotiva na kolejišti, podél kterého postupovali belgičtí židé k německým doktorům, aby je vytřídili vlevo, nebo vpravo.)

Běžela za rodinou. Hodinky si dala do levé boty.

Lednový transport z Belgie třídili (třídit, *sortieren*, výběr, selekce) nacisti s lékařskými diplomy z Heidelbergu, Drážďan a Brém, s vysokými vojenskými hodnostmi a několikaletou praxí. (Muž s klackem věděl svoje.) Lékař z Bonnu odhadl ve zlomku vteřiny zdravé dívčí tělo, které dozrálo mezi osmnácti a devatenácti. Připomínala i jemu svými ňadry sbíranou smetanu? Odplivl smítko tabáku.

„Věk?"

„Jde mi na devatenáct."

„Zdravá?"

„Zdravá."

„Žádné potíže, oči, uši, srdce? Plíce?"

„Ne."

Poručil Colette Cohenové, aby zvedla sukni: „Výš! Až nahoru."

Nemusí se stydět, je doktor. Rozumí německy? (I doktor z Bonnu měl, jako unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker, za to, že každá žena je to, co v ní viděl.) Otočit se, nazpět. Slyšela doktorův hlas. Co umí? Pomyslel si cosi o penězích zámožného belgického židovského tatíčka. Belgické transporty byly bohaté. Nahé zadky měli Poláci, Slováci a podkarpatští

Rusové. Před Auschwitz-Birkenau si ve snu nepomyslel, že na jednoho bohatého připadne sto chudých. Tady se to srovná.

„Umím šít," řekla. „Jsem švadlena."

„Arbeit macht Frei," řekl doktor. Pochválil její němčinu s francouzským přízvukem. Měl za to, že belgická a francouzská děvčata přicházejí rozmazlená, málokterá něčím vyučená. Ve vyšší dívčí se moc nenaučily. Odhadoval svaly, kdo se hodí na práci při opravě vagonů. Při pohledu na Colette (roztřídil ten den dva transporty po pěti tisících jednotkách) si pomyslel něco o slepé štědrosti přírody. Doktor zvedl palec, ukázal doleva.

Na řadě byli rodiče. Doktor ukázal vpravo. Stejně tak sestrám Yvette a Garrance.

Krematorium za rampou a kolejemi připomínalo továrnu s červeným cihlovým komínem. Káry, vozíky a nákladní auta plnili muži Kanady vaky, kufry, příručními kufříky. Na zavazadlech byly nálepky z hotelů v Itálii, ve Francii nebo v Americe. Esplanade, Royal, Savoy.

Ve spáncích zaslechla ozvěnu, houkání lokomotivy, skřípot kol. Už neslyšela matku, otce, sestry. Vytušila, co tuší zvíře v nebezpečí. Přítomnost smrti. Měla ji na ruce a sáhla jí na srdce, zátylek, rozkrok. Viděla ji za pohybem doktorova palce. Ukázal čtyřikrát. Lusknul prsty. Zachvěla se a podlomila se jí kolena.

Esesák na Postenkette se na ni díval. Čekala na svou propustku. Připomínal jí doktora na rampě.

Nevěřil, že věděla, co je Auschwitz-Birkenau? V duchu mohla nakreslit mapu. Věděla, kde je karanténa. Sprchovala se poprvé v Auschwitz-Birkenau a byla to studená, horká a zase ledová sprcha. Stála nahá ve větru v přítomnosti mužů a žen. Nemělo to nic společného s Adamem a Evou. Padaly na ni proudy ledové vody. Kam šli otec, matka, sestry? Zřízenci připomínali muže s klackem, jehož přejela lokomotiva. Pod vodou křehla.

Jsi silná, pěkná, říkaly pohledy zřízenců, kteří obsluhovali sprchy. Lázeňští mistři v Auschwitz-Birkenau na ní mohli nechat oči. Styděla se. Někteří předstírali, že si ničeho nevšímají. Objevily se vachmanky SS.

První se na ni podívala. „Daleko se tady s tou svou krásou nedostaneš, Růže z Jericha."

Ukázali se muži SS. Poručili jim lít si vzájemně na hlavu lyzol. Esesmani se pásli na tom, co je ochromilo. Kdyby řekli, aby jim lízaly boty, našly se tucty žen, které by to udělaly.

„Rychle, rychleji…" Nebyli snad nazí v jejich židovském ráji? Dva esesáci se smáli.

Ten první u vchodu řval přes hlavy krajních: „Čistota nade vše. Nechceme chytit svrab, tyfus nebo tuberkulózu." Zpíval si šlágr *Berlin ist judenrein.* Přenechal vachmankám SS, aby odvedly ženy. Před barákem už stáli muži a ženy zvlášť. Dostávali vězeňské hadry. Slabší dostali už první noc zápal plic. Silnější z žen šly pracovat do vagonky.

Za půl hodiny, kterou byla ve sprše, už belgický transport (včetně matky, otce a sester) shořel v komíně. Z člověka, který ještě před pár minutami dýchal, tlouklo mu srdce, kolovala krev v žilách, ráno jedl, před týdnem spal v čisté posteli, pracoval, učil se a spřádal plány, se stala saze.

Bušilo jí to zevnitř do spánků. Plyn, oheň, pece, matka, otec, sestry.

V karanténě si židovští zřízenci počínali otrle.

Později už Colette Cohenová nepotřebovala ani kápo, ani Nicole z Calais, aby pochopila, že je židovští zřízenci svou otrlostí chránili. Jeden se na ni podíval: „Hraj to při zdi." To byla cenná rada. Další přidal V. F. Snažit se přemýšlet dopředu. Učit se ze všeho, co nedopadlo dobře jí nebo jiným. Chyby se nedopustit dvakrát.

Od chvíle, kdy věděli, co znamená komín, že z kropiček nepadá voda, ale cyklon B, byla každá cesta do koupelen loterií. Svlékala z hadrů malou dušičku, vyteče-li ze sprchy voda.

Esesák v bráně byl s její propustkou spokojený. Potvrdil ji podpisem a razítkem Postenkette a uvedl číslo, jméno a hodnost a hodinu. (Měla v propustce, že – mimo jiné – pracovala v místní vagonce.)

Vykročila do dalšího tábora, kde všechno spalo. Na rampě ještě její rodiče a sestry žili. Všechno museli nechat ve vagonu. Na nic nebyli Němci tak citliví jako na majetek vězňů. V duchu viděla Weissackera. Na unterscharführera – četaře – měl mezi esesmany slovo. Poslal ji nejdřív do vagonky. Už věděl, že ji zařadí do své dílny, až se otrká. Předtím musel jednu ze svých svěřenkyň poslat do komína, aby se držel předepsaného počtu. (Šestnáct.)

Myslela na svoje tělo, na ponížení. Byla by ráda, kdyby duše byla most ke všemu, k čemu potřebuje tělo. Bylo směšné myslet tu na duši. (Stejně směšné bylo myslet na tělo.)

Slyšela v blátě čvachtat svoje dřeváky. Kdyby je ztratila, neměla by do komína daleko. Myslela na to, kolik už v dílně vydranžírovala zlata, peněz a briliantů. Prstenů, broží a kousků stříbra, někdy plátky platiny. Věci, které mimo lágr vyvolávaly úžas, obdiv a závist. Co je prsten bez prstů, náramek bez zápěstí, náhrdelník bez hrdla?

Křehla a zahřívala se chůzí. Dala si ruce do podpaží. V duchu se viděla, jak vytahuje ze skrýší ve vycpávkách, z tajných kapes, z dvojité podšívky a ze stuh nebo poutek váčky s veronalem, cyankáli, omamné prášky a léky, dopisy, deníky, odkazy a adresy, poslední přání a vůle. Cennosti házela do bedny uprostřed místnosti. Na konci směny to vybral a sepsal unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker nebo esesák, který

ho zastupoval (kápo měla za to, že ho hlídal). V zapečetěných pytlích a bednách šly poklady dál. Administrativní dozor nad střižnou, dílnou a sklady mělo hospodářské oddělení lágrového gestapa. (Tam znala kápo Broderová písařku, se kterou potom seznámila Colette. Od ní měla Colette propustky Postenkette.) Cestou si vybavovala unterscharführera Weissackera. Kápo Broderová už věděla, co bude unterscharführer od Colette Cohenové chtít. Nosil stejnokroj jako šlechtic. Rytířství Němcům učarovalo. Sahali k tradicím. Shledávali v nich, co nikdy neměli? Unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker se projevoval krutostí, jíž zakrýval slabost. Neúctou ke všemu, co nebylo německé.

Nováčci mezi esesáky si tu vysluhovali ostruhy. Zabijáci se zakalovali, než vymění krátké kalhoty Hitlerjugend za uniformu SS. Unterscharführer byl ve svých třiatřiceti ostřílený. Než ho přeřadí k rezervám, má ještě dva roky. Musel mít na svém seznamu řadu lidí. Dokázal zabít dýkou krysu a pak zakrojit do chleba a sníst zkrvavený krajíc. Šel nováčkům Hitlerjugend, kteří se sem přišli vycvičit, příkladem.

Měl protáhlou tvář s řezanými rysy.

Colettin první den v dílně nechal odvléct na lágrové oddělení gestapa patnáctiletou holku z Lublinu. (Tvrdila, že je jí osmnáct.) Vyhodila oknem ponožky bratrovi. Pak nevydržela dívat se, jak ho bijou, chránila ho tělem.

Colette byla pták, který letí nad vodami mezi břehy a nepřemýšlí o hloubce moře, síle vichru a nekonečnosti oblohy, aby doletěl. Počínala si jako pták, který se nemůže vyhnout dravcům.

Zpronevěřila se víc včera, když šla s unterscharführerem? Měla sny o vlasech, které plnily matrace manželských postelí.

Sklonila hlavu před větrem. V Antverpách chodily všechny tři sestry bruslit. Myslela na unterscharführera Edmunda

Franze-Horsta Weissackera. Vyřizoval si staré účty, o kterých nevěděla?

Brodila se blátem.

Místo dítěte se jí ve snu na dnešek narodil německý ovčák. Sny navazovaly. Neznala se k otci, protože ho vybrali do komína. Kam se poděla otcova síla, energie, vůle? Ve snu křičela, že se jmenuje Colette, a Yvette a Garrance ať si laskavě jdou do sprch samy. Vyhrnovala si rukáv, aby se prokázala vytetovaným číslem.

Přistihla se, že závidí sazím, které zvedl vítr a odnesl za dráty a bránu s nápisem.

Kápo Broderová jí řekla: „Za objetí riskuješ krk. Muž je všude muž. Byla jsem na tom jako ty."

V. F. o její kápo slyšel. Byla kápo Broderová konfidentka? Měla za sebou nejasnou minulost ve Varšavě. Mohly dostat horší. Snad i horšího unterscharführera. Vymyslela si kápo svá árijská polská jména Kazimíra Wanda Hedvika Broderová?

Poměr dívky k muži v lágru srovnala kápo s rybičkou, která se drží žraloka. Věděla, kdo byl ochoten obětovat její krk, aby se dostal k jejímu žlabu. Ta nejhorší pověst jí pomáhala. „Když musím, spojím se i s ďáblem. Měla jsem u svých mateřských prsou už pár hrdlořezů."

„Jste rasa bez lidských znamení," řekl unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker. „Ptáte se špatně, co vám u mě projde. Ptejte se, co neprojde."

Ve světě za dráty se možná kápo opravdu jmenovala Hedvika Kazimíra Wanda Broderová. Někdy přidávala jméno Julia. Měla na ruce jedno z nižších čísel. Její životopis neznal nikdo než gestapo.

Unterscharführer Edmund Franz-Horst Weissacker miloval zrcadlo. (V dílně visela dvě.) Byl v Au-Birkenau už od ledna

1943, o rok déle než Colette, o rok méně než kápo. Prošel základním výcvikem pro esesáky v koncentračních táborech v Buchenwaldu a Dachau. Osvědčil se v Treblince u Varšavy, kde měli jako fasádu nádraží, parčík a květiny za oknem čekárny, ve které nikdo nečekal a odkud nikdo živý nevyšel. Potom v Majdanku u Lublinu a Belzecu na východní hranici generálního gouvernementu. Měl mapu Polska, roztrženého na tři kusy, v malíčku. Nemusel Colette říkat, že to, co se od nich chce, ať je to cokoli, je v jejich zájmu. Bylo by směšné dělat vědu z rozepnutého poklopce. Tvářit se jen proto, že si klekla do bláta. Koho esesák pouze osloví, je vinen. Ani největší zabiják mezi Němci si nepřipustil, že je vrah. Sloužili Německu, Hitlerovi, Třetí říši, na tisíc let. Měli své zákony, morálku, své soudy, svou představu cti. Nikdy se neomlouvali. Nikdy se neohlíželi. Nikdy ničeho nelitovali. Unterscharführer Weissacker se česal a broukal si *Auf unsere Wiese…*

„Máš jen jeden krk," řekla kápo. „Člověk nic nemá dvakrát."

Colette nechtěla cestou k V. F. myslet na to, co má dívka jen jednou. Držela se kápo, jako se slabší drží silných.

Kápo Broderovou dali rodiče, vyděšení židobijstvím, do katolického kláštera. Na jedenáctiletou to brala dobře. Rozloučila se s šatníkem ve svém dětském pokoji. Se sukněmi a blůzami pro každou příležitost, s botami pro střídavé počasí. Představené musela říkat děkuju, sestro Agáto, jistě, sestro Agáto, i když ji bila. Za každý trest se musela uklonit, pokřižovat se a poděkovat. Mnohokrát denně chválila Ježíše Krista. (Nechválila maminku a otce. Odvlekli je do varšavského ghetta a do Treblinky. Stal se z nich dým.) Svlékala se ve školní převlékárně. Tělo bylo pokládáno za nutné zlo, měly se na ně soustředit jen v souvislosti s čistotou. Hlavní byl duch, výchova, náboženství. Časem na

sobě postřehla změnu. Porost na místě, kde předtím nic neměla. Jeptišky jí poradily, aby se oblékala v sušárně vedle prádelny. Ano, sestro Agáto. Dostala náklad modliteb, aby neměla myšlenky. Ano, sestro Agáto, děkuji, sestro Agáto. K ponížení přibyly i tresty, modlitby a půsty. Bylo jí řečeno, aby se nesvlékala ani neoblékala před ostatními ze svého ročníku. Měla znaky středomořské rasy, černovlasá jako havran. Jeptišky věřily, že uhnětou její mysl a ducha. Ano, sestro Agáto, ne, sestro Agáto, prosím, sestro Agáto. Nezáleží na tom, jak se člověk narodí, ale komu zasvětí duši. Utekla z kláštera, v němž snad mohla přežít válku.

Kápo Broderová neměla, komu by se zodpovídala.

V patnácti se rozhodla zbavit panenství. Byla válka a většina mužů narukovala. Zůstali mrzáci, děti a starci. Ve Varšavě se cítila jako cizinka. Nevypadala židovsky. Vybrala si vojáka posádkou z Vilna, propustili ho z lazaretu. Vzal ji do hotelu do přízemního pokoje s oknem do dvora. Na okraji otevřené popelnice tančila na obrubě krysa. Vykládal, že má rád baletky. Neměl tušení, že jde s pannou. Než vykročila ze šatů, které nechala spadnout, pozhasínala, aby neviděl, kdyby se rozplakala. Nestála ještě nahá před mužem. Bylo u toho jen maličko krve. Požádal ji, aby mu vyčistila uniformu a boty. S pochvalou se gefreiter Erich Wittingen nenamáhal. Nebylo nic zvláštního nechat si posloužit. Pochopila rozdíl mezi mužem a ženou.

Pravou nohu měl až ke kolenu dřevěnou, s ocelovými klouby a sponami. Chutnal po soli a starém dřevu, vlhkosti gumy. Neumyl se předtím ani potom.

Ocenil, jak mluví německy. Uměla i latinsky. Rozhodla se dohonit, co ještě neuměla. Ve Varšavě bylo i nazítří dost vyhladovělých vojáků, jejichž ženy, milenky a přítelkyně zůstaly v zázemí. Později se kápo Broderová naučila navlékat mužům ochranu ústy. Pít, co chtěli. Měla se vrátit do kláštera?